

Geografi i frit fald

Keld Conradsen, lektor ved læreruddannelsen på VIA

Poul Kristensen, lektor ved læreruddannelsen på UCL

Jette Reuss Schmidt, lektor og ph.d. ved læreruddannelsen på UCN

Kommentar til Brian Krog Christensens: "Hvad får eleverne til at vælge de naturvidenskabelige studieretninger i gymnasiet?", MONA, 2024(2).

Tak til Brian Krog Christensen for en interessant artikel om hvad der får eleverne til at vælge naturvidenskabelige studieretninger i gymnasiet (Christensen, 2024). I artiklen gøres der rede for hvordan der i disse år sker en forskydning i elevernes valg. Flere vælger studieretninger med biologi A og kemi B. Til gengæld vælger færre elever studieretninger med bioteknologi og niveauvarianter af matematik, fysik og kemi, mens næsten ingen vælger geovidenskab A hvor der undervises i højaktuelle emner som klima, energi, miljø og Jordens ressourcer.

Det sidste skyldes ikke mindst at kun få gymnasier udbyder geovidenskab A, men det giver også anledning til at reflektere over hvorfor så få vælger geovidenskab eller geografi. I gymnasiet er antallet af elever som vælger naturgeografi, under en tredjedel af antallet for de øvrige naturfag (se tabel 1).

Tabel 1. Antal gymnasieelever i naturfag i 2021 (en årgang der må formodes at have betydning for antal geografistuderende på læreruddannelsen i 2024). Kilde: Børne- og Undervisningsministeriet, 2021.

Fag	Antal gymnasieelever
Biologi A + B	13.198
Fysik A + B	13.345
Kemi A + B	13.699
Naturgeografi B (findes ikke på niveau A)	4.085

På læreruddannelsen er valgtallet for geografi aktuelt katastrofalt lave. Som det fremgår af tabel 2, er der store dele af landet hvor der slet ikke udbydes geografi.

Fra 2023 til 2024 faldt antallet af nyuddannede lærere med faget geografi med 30 % fra 149 til 119.

Tabel 2. Antal studerende i geografi på UC'erne i 2024. Kilder: Censorformandskabet for Læreruddannelsen (2022, 2023) samt data fra professionshøjskolerne.

UC – læreruddannelse	Antal geografistuderende til eksamen i 2024	Antal geografistuderende i efteråret 2024	Bemærkninger
UCL – Odense	17	12	Faget udbydes hvert andet år
UCL – Jelling	0	0	Faget udbydes hvert andet-tredje år
UC SYD – Esbjerg	0	Ikke oplyst	Faget udbydes hvert andet år
UC SYD – Haderslev	10	12	Faget udbydes hvert andet år
VIA – Aarhus	22	Ca. 75 fordelt på tre årgange	2024/25 er atypisk, og tallet falder snart drastisk ¹
VIA – Silkeborg	0	11	Faget udbydes hvert andet år
VIA – Skive	0	0	Faget har ikke været udbudt i flere år
VIA – Nr. Nissum	0	0	Faget har ikke været udbudt i flere år
UCN – Aalborg	14	0	Faget udbydes hvert andet år
UCN – Hjørring	0	0	Faget har ikke været udbudt i mange år
Professionshøj-skolen Absalon – Roskilde	0	6	Udbydes feb. 2024, feb. 2027 og feb. 2028
Professionshøj-skolen Absalon – Vordingborg	8	0	Udbydes feb. 2025 og feb. 2026, feb. 2029 og feb. 2030
KP	43	Ca. 100 fordelt på flere årgange ²	

1 Det usædvanlig store antal geografistuderende i 2024/25 skyldes dels, at der dette år er to profilhold i naturfag, dels at der er overlappende andet og tredje undervisningsfag på to forskellige årgange.

2 Det forholdsvis høje antal skyldes muligvis en ekstraordinær rekrutteringsindsats.

Bl.a. som resultat af de få geografistuderende er kompetencedækningen i grundskolens geografi forholdsvis lav (tabel 3). Mere end hver fjerde der underviser i faget, har ikke en formel kompetence til det. Valgtallene fra de seneste års læreruddannelse viser at andelen af undervisere i geografi med kompetence formentlig vil falde betydeligt i de kommende år.

Tabel 3. *Kompetencedækning i udskolings-naturfag i grundskolen. Kilde: Børne- og Undervisningsministeriet.*

	Biologi	Fysik/kemi	Geografi
2012/13	78,2 %	93,7 %	66,3 %
2022/23	85,3 %	95,7 %	74,4 %

Det ser altså skidt ud over hele linjen. I det følgende vil vi pege på nogle af årsagerne til faldet i antal geografistuderende på læreruddannelsen. På grund af sammenhænge i uddannelsessystemets fødekæde er dette et problem som ikke kun vedkommer læreruddannelsen, men hele uddannelsessystemet og i sidste ende samfundet som sådan.

Læreruddannelsen og den generelle nedprioritering af geografi

Generelt har der været en politisk nedprioritering af geografifaget. Geografi er et lillebitte fag i Danmark: det mindste folkeskolefag af alle med blot 120 skemalagte timer fra 7. til 9. klasse. I gymnasiet bliver der i dag kun undervist i naturgeografi og ikke længere i kulturgeografi, og mange gymnasier udbyder slet ikke naturgeografi mere.

Nedprioriteringen har betydet at når de lærerstuderende skal vælge undervisningsfag, har de ikke kendskab til geografifagets kerne, som er at skabe forståelse for menneskets samspil med naturen – ifølge Stefan Hermann den ofte glemte passage i folkeskolens formålsparagraf (Hermann, 2023). De studerende ved ikke at geografi populært sagt bygger bro mellem natur og kultur, eller at geografi, når det får lov at fremstå i sin helhed, bidrager til at mindske den kløft mellem naturvidenskab og humanvidenskab som C.P. Snow skrev om i *The Two Cultures* i 1959 (Snow, 1962). For Snow var det nødvendigt at bringe de to kulturer sammen for at løse verdens problemer. Desværre inddrages kulturgeografien alt for sjældent i naturfaglige sammenhænge.

Det lave antal geografistuderende på læreruddannelsen kan ses som en umiddelbar konsekvens af at så få gymnasieelever undervises i naturgeografi på B-niveau. Derudover er der et problem med adgangskravene.

For at kunne læse geografi som undervisningsfag kræves der minimum A- eller B-niveau i ét af naturfagene biologi, fysik, kemi eller geografi. Tidligere har en del

studerende med samfundsfag været tiltrukket af geografi fordi faget har god sammenhæng med kulturgeografien. Men desværre for geografi giver samfundsfag B ikke adgang til at vælge undervisningsfaget geografi på læreruddannelsen – en besynderlig politisk beslutning, ikke mindst i lyset af at elever fra HHX kan læse geografi med international økonomi på B-niveau.

HF-elever der på den toårige uddannelse har både geografi, biologi og kemi som obligatoriske fag, får ikke automatisk adgang til at læse disse fag da det kun er på C-niveau. Atter et benspænd for de elever der ønsker at studere geografi.

Hertil kan føjes at kulturgeografien ikke kun er forsvundet i gymnasiet. Da faget natur/teknik i 1993 blev indført i folkeskolens 1.-6. klasse, var det i stedet for fagene biologi og geografi. I de første fagbeskrivelser var kulturgeografien stadig en del af natur/teknik. I senere fagbeskrivelser for natur/teknologi er elementer fra kulturgeografi stort set forsvundet. I modsætning til landene omkring os møder de danske elever næsten ikke kulturgeografi før 7. klasse.

Hvorfor er faldet på læreruddannelsen så stort netop nu?

Der har gennem flere år været en tendens til at færre studerende vælger geografi på læreruddannelsen.

Tallene fra 2024 viser imidlertid en ekstraordinær nedgang, jf. tabel 2.

En vigtig årsag er formentlig at naturfagsprofilen hvor studerende kunne vælge alle tre naturfag i overbygningen, er ved at være udfaset rundt om i landet. For indværende eksisterer den kun i Aarhus hvor den endda forsvinder med den gradvise implementering af den nye læreruddannelse og vil være væk om to år.

En anden væsentlig årsag kan være at der i den nye læreruddannelse ikke længere er naturfaglige elementer i det første studieår. Som Brian Krog Christensen (2024) har gjort rede for på gymnasieniveau, har forskellige former for introducerende naturfaglig undervisning stor betydning for elevernes/de studerendes valg. Dette gælder ikke mindst faget geografi hvor de studerendes forhåndsviden om fagets kerne, som beskrevet ovenfor, er stærkt begrænset.

Endelig har måden hvorpå fagintroduktionen fungerer, også en stor betydning. Vores erfaring er at hvis de studerende rent faktisk *bliver* orienteret om faget, hvis de møder dets mangfoldighed og muligheder og centrale placering i en bæredygtighedsdagsorden, vælger væsentlig flere det end tilfældet er nu. På KP kan man som det eneste sted spore fremgang i antal geografistuderende. Mulige årsager til det kan være en generel bevidsthed om at styrke trængte naturfag, at man har en fælles bæredygtighedsuge på første årgang, at man har lavet reklamefremstød for geografi, og endelig at man har dimensioneret antallet af studerende på de forskellige undervisningsfag så der er sat loft på de mest populære fag.

Paradoksal nedprioritering

Den ovenfor beskrevne nedprioritering af geografi er paradoksal. Hvis man bad en gruppe danskere om at pege på de største udfordringer verden står over for, ville de temmelig sikkert pege på problemer som klimaforandringer, den demografiske udvikling, migration, bæredygtighed, ressourcemangel, ulighed, mangel på interkulturel forståelse og globaliseringens øvrige udfordringer. Altså netop geografis kerneområder.

Når geografi er bedst, forstår man vores dybe afhængighed af naturen. Eksemplerne er utallige og giver sig selv: I geografi findes svaret på hvad klimaforandringerne skyldes, og hvad de kan komme til at betyde, hvordan vi håndterer den demografiske udvikling, hvordan vi bæredygtigt fanger torsk i Nordsøen og tun i verdenshavene, hvordan både naturmæssige og økonomiske interesser tilgodeses i forhold til vores sparsomme arealer, hvordan vi bedst udnytter de grønne energiresourcer, hvordan vi forebygger naturkatastrofer, osv. osv. I den antropocæne tidsalder er koblingen mellem menneske og natur forudsætningen for at forstå begrænsninger og muligheder for menneskers valg nu og i fremtiden.

Selvfølgelig kan geografi ikke alene løse verdens problemer, og der er da også overlap i det ovenstående til andre fag, og det er derfor rigtig godt med fortsat tværfagligt samarbejde. Men geografi har indhold og metoder som slet ikke udnyttes optimalt i tværfaglige sammenhænge – herunder STEM hvor kulturgeografi i høj grad kan bidrage med autentiske problemstillinger i forbindelse med inddragelse af socio-scientific issues.

Vil geografi i Danmark en dag være helt væk? Vil fagets afgørende bidrag til omverdensforståelse og almindelse snart være en saga blot? Forhåbentlig ikke, men afværgeforanstaltninger er nødvendige.

Hvad kan der gøres?

Vi argumenterer for at fagets grundlæggende problem er den manglende viden om det – som desværre ikke kun ser ud til at gå i arv, men på grund af den stadig svagere fødekæde endda ser ud til at vokse. Politikere og beslutningstagere på ethvert niveau, undervisere, studerende og elever, i virkeligheden de fleste mennesker, ved ikke hvad faget indeholder. Alt for mange lider af den forældede og fejlagtige idé om at geografi handler om at kende lande, byer, hovedstæder, floder og bjerge. Den slags paratviden kan måske være nyttig nok og er i en eller anden grad en del af almindelsen, men den er ikke fagets kerne.

Vi skal have brudt den negative arv i forhold til geografi, og vi skal have styrket fødekæden. Vi skal have styrket faget på alle niveauer. En start ville være at få time-tallet i folkeskolen øget fra de nuværende blot 120 timer. I gymnasiet skal geografi være en obligatorisk valgmulighed på alle gymnasier og rangere på linje med de

andre naturfag. På læreruddannelsen burde der indføres kvoter så der uddannes geografilærere nok, og læreruddannelserne rent faktisk leverer det skolerne har brug for. Kompetenceløftskurser i geografi er en oplagt mulighed. Og endelig kan det nævnes at samfunds-fag på B-niveau bør give adgang til at læse geografi på linje med de øvrige naturfag.

Og selvfølgelig må vi som geografer blive bedre til at argumentere for fagets vigtighed, hvilket Brian Krog Christensens artikel har givet os en anledning til.

Referencer

- Børne- og Undervisningsministeriet. (2021). *Studenters fagkarakterer og eksamensresultater på gymnasiale uddannelser*. <https://uddannelsesstatistik.dk/Documents/Gymnasiale%20uddannelser/Registerdokumentation/KGY%20-%20Studenters%20fagkarakterer%20og%20eksamensresultater%20p%C3%A5%20gymnasiale%20uddannelser%20-%20Registerdokumentation.pdf>
- Børne- og Undervisningsministeriet. (U.å.). *Uddannelsesstatistik*. <https://uddannelsesstatistik.dk/Pages/Topics/20.aspx?excel=2322>
- Censorformandskabet for Læreruddannelsen. (2022). *Censorformandskabet læreruddannelsen – årsberetning 2022*. Censorformandskabet for Læreruddannelsen. <https://files.builder.nu/e6/78/e678a2ee-4a6e-430a-8a48-83bf14b4d629.pdf>
- Censorformandskabet for Læreruddannelsen. (2023). *Censorformandskabet for læreruddannelsen – årsberetning 2023*. Censorformandskabet for Læreruddannelsen. <https://files.builder.nu/7d/f0/7df05ef1-cd1d-49f0-a9df-a136ea254095.pdf>
- Christensen, B.K. (2024). Hvad får eleverne til at vælge de naturvidenskabelige studieretninger i gymnasiet? *MONA*, 2024(2), 66-77. <https://tidsskrift.dk/mona/article/view/144376/189722>
- Hermann, S. (2023). Grøn omstilling skal skrives ind i læreplanerne. *Skolemonitor*, 20. december 2023. <https://skolemonitor.dk/debat/art96669479/Gr%C3%B8n-omstilling-skal-skrives-ind-i-l%C3%A6replanerne>
- Snow, C.P. (1962). *The Two Cultures and the Scientific Revolution*. Cambridge University Press.